

Anmeldelser

Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Viktig om varsling

Marit Skivenes, Sissel C. Trygstad

Varslere

Om arbeidstakere som sier ifra! 193 s, tab, ill.

Oslo: Gyldendal Akademisk, 2006.

Pris NOK 298

ISBN 82-05-35330-1

Forfatterne, begge med tilknytning til Forskningsstiftelsen Fafo (Skivenes arbeider ved Universitetet i Bergen), har intervjuet 15 personer fra kommunal- og sosialsektoren som har negative erfaringer etter å ha vært

i rollen som varsler. De har også gjennomført en større spørreundersøkelse om varsling blant ansatte fra de samme sektorene.

Stoffet presenteres i ti kapitler, og de fleste avsluttes med en oppsummering. Det er benyttet bred marg, og den grafiske utformingen av tekst og tallmateriale gjør boken lettlest.

En ganske stor del av fremstillingen går med til å referere og drøfte forfatterens egne funn, men også relevant litteratur trekkes inn i analysene. Boken virker oppdatert, og den referer både til aktuelle saker og samfunnsdebatt, eksempelvis om utforming av arbeidsmiljøloven. Forfatterne benytter kasuistikker og problemstillinger presentert som vignetter. Disse virker relevante, og illustrerer viktige poenger, foruten at de liver opp teksten.

Forfatterne finner at hver tredje arbeidstaker i spørreundersøkelsen er en varsler, ut fra den definisjon av varsling som de argumenterer relativt grundig for. De finner også at et flertall av varslere har fått positive tilbakemeldinger på det å varsle, selv om konsekvensene for noen blir svært alvorlige. Når disse tallene er såpass høye savner jeg likevel større grad av høyttenkning om hvordan resultatene kan forklares ut fra valget av definisjon. Hvordan kunne resultatene blitt med en annen, og snevrere, definisjon av varsling?

Skivenes og Trygstad drøfter på en fin måte hvordan ansatte befinner seg i rollen som henholdsvis borger, ansatt og profesjonsutøver, og hvordan disse rollene kan komme i konflikt med hverandre. Eksem-

pelvis viser de hvordan markeds- og managementtenkningen i det offentlige har satt borgerrollen, med sin tilhørende ytringsfrihet, under press.

Selv om det er forhold i kommunal- og sosialsektoren som tas opp, virker både eksempler og analyser relevante for helsesektoren. Melding til kommunelegen og Helsetilsynet er nevnt. En alternativ årsmelding fra de regiontillitsvalgte i Helse Øst til departementet brukes for å illustrere en «ja-kultur» der kritikk oppfattes som bakstrevsk. Forfatterne drøfter også hvordan effektivitetspresset kan tenkes å begrense muligheten for konstruktiv diskusjon om forholdene ved egen arbeidsplass.

Spesielt er siste delen mer rådgivende enn refererende i formen. Forfatterne viser her at de vil noe med sin forskning, og at de ikke er passive tilskuere til et samfunnsfenomen. Dette gjør boken både brukervennlig og spennig. Her kan man for eksempel sjekke ut arbeidsplassens ytringsklima og om man har valgt en hensiktsmessig fremgangsmåte dersom man selv har tenkt seg inn i varslersrollen!

Teksten kunne nok med fordel tjent på en enda strammere redigering, blant annet er det enkelte gjentakelser som kan virke unødvendige.

Varslere kan med fordel leses av alle som er nysgjerrige på begrepet varsling. Den belyser tematikken bredt og virker relevant og opplysende for tillitsvalgte og ledere i helsevesenet.

Per Helge Måseide

Barneintensiv avdeling
Ullevål universitetssykehus

Oversiktlig og velskrevet om skipsmedisin

Aksel Schreiner, Leif Aanderud, red.

Medisin om bord

228 s, tab, ill. Oslo: Fagbokforlaget, 2005.

Pris NOK 428

ISBN 82-450-0194-5

Norske sjøfolk har i mange år hatt god nytte av dr. Jørgen Brochmanns *Førstehjelp om bord*. Men tidene har forandret seg, både til havs og i medisinen. Denne boken er derfor en velkommen videreføring av hans arbeid og en nødvendig oppdatering innen skipsmedisin.

Målgruppen er sjøoffiserer og studenter ved maritime høyskoler, samt leger som arbeider med skipsmedisin. Det gis en utførlig beskrivelse av forebygging, behandling og oppfølging av medisinske tilstander til sjøs.

Fremstillingen er symptombasert, og disposisjonen er bygd opp etter kroppens organsystemer. Dette er en form man kjenner fra f.eks. *Legevaktshåndboken*, og vi synes dette fungerer meget godt også i *Medisin om bord*.

På Sjøforsvarets fartøyer er det oftest en eller flere offiserer som har medisinsk opplæring tilsvarende det man kjenner fra sivil sjøfart. I tillegg vil en av disse ha et spesielt ansvar for sanitet om bord ved nødhjelp og havari. De senere år har man på de fleste fartøyer også hatt en fast sanitetsassistent. Dette er en vernepliktig, som har et sju ukers sanitetskurs som del av grunnutdanning/rekruttskole. Enkelte fartøyer har også skipslege, mer eller mindre fast.

Hos oss har vi alle disse tre siste. *Medisin om bord* er brukt aktivt i ett år og er blitt vurdert av alle tre. Boken oppfattes som innholdsrik, oversiktlig og med svært gode og informative illustrasjoner. Forfatterens tilknytning til Radio Medico er godt synlig i presentasjonen. Vurdering av skader og sykdommer, og behandling av disse knyttes sterkt opp mot en eventuell samtale med Radio Medico. Og dette synes vi er en klar fordel for sjøoffiseren, som skal gjøre denne behandlingen alene, kun med telefonstøtte av fagpersonell.

Vi har brukt boken aktivt, både ved akutte situasjoner og i undervisningsøyemed. Vi har ønsket å teste nytteverdien både som oppslagsverk for skipslegen, sanitetsassistenten og sanitetsbefalet. Konklusjonen er at med sin oversiktlige og lettfattelige form, fungerer den meget godt som oppslagsverk både i rolige stunder og ved akutte sykdomstilstander. Tabeller og oversikter har til en viss grad, og med hell, vært brukt til undervisning av øvrig skipspersonell. For kapitlene om skader og sykdommer (kap. 3 og 4), hadde vi ønsket tabeller med sammenhenger mellom symptomer og de ulike skader/sykdommer. Uten dette, oppfattes disse to kapitlene som noe uoversiktlige av ikke-medisinerne om bord.

Medisin om bord er velskrevet og informativ, både for leger og legfolk. Boken er blitt en velbrukt og nyttig del av saniteten

hos oss. Den bør finnes på alle norske skip, både på Sjøforsvarets fartøyer og i handels- og fiskeflåten.

Trond Vartdal
skipslege
Kongeskipet Norge

Når pasienten er annerledes

Anbjørg Ohnstad, Kirsti Malterud, red.

Lesbiske og homofile

i møte med helse- og sosialtjenesta

183 s, tab, ill. Oslo: Samlaget, 2006.

Pris NOK 299

ISBN 82-521-6574-5

«For i Sandhed at kunne hjelpe en anden, maa jeg forstaa mere end han men dog først og fremmest forstaa det, han forstaaer.» skrev Søren Kierkegaard. Dette er utgangspunktet for denne boken som først og fremst kan

leses som et opplysningskrift om homofili. Forfatterne ønsker dessuten å minne heterofile behandlere – som er majoriteten – om at homofile pasienter ikke nødvendigvis flagger sin seksuelle legning i møtet med helsevesenet. Uten en bevissthet om annerledeshet vil mange av oss trække feil i forhold til pasienter som altså har en annen referanseramme enn vår egen. Målgruppen er ifølge baksideteksten «alle profesjonsutdanninger innan helsevesenet, og for legar, psykologar, familieterapear og andre helse- og sosialarbeidarar utan spesielle forkunnskapar om homofili».

De 13 kapitlene er forfattet av like mange bidragsyttere, med ulik fagbakgrunn. Stoffet er delt i to hovedbolker. Første del av boken omhandler identitet og levekår, den andre delen tar for seg helse og sykdom i klinisk praksis. Temaene spenner vidt, fra feministisk teori om kjønnsmakt til klinisk lærestoff om seksuelt overførbare sykdommer.

Som opplysningslitteratur fungerer denne boken godt og vil kunne leses med stort utbytte av studenter og kolleger med lite forhåndskunnskap om homofili. Spesielt synes jeg den første delen ga en dypere innsikt i hva denne «annerledesheten» består i og hvordan den oppleves – på godt og vondt. Kapitlene om lengselen etter normalitet (om unge homofile og selvmordsforsøk) og eldre homofile menn (diskresjon og verdighet) gjorde særlig inntrykk i kraft av de personlige beretningene om lidelse og skam.

Den andre delen inneholder lite nytt og bidrar i mindre grad til refleksjon utover altså å minne om den lesbiske og homofile pasienten. Når man i kapitlet om forebyggende arbeid blant ungdom advarer mot

å problematisere homofili, opplever jeg at det er å fastholde en virkelighetsforståelse som ikke lenger er gyldig. Det er et tankekors for denne leseren at en bok som omhandler og problematiserer seksualitet – eksplisitt skrevet på vegne av begge kjønn – er forfattet av ti kvinner og tre menn (hvorav en transseksuell).

Boken anbefales, særlig for leger og annet helsepersonell som kommer i kontakt med ungdom i jobben sin. Jeg håper også at den vil vekke debatt.

Elisabeth Swensen
Tidsskriftet

Bred helsepolitisk gjennomgang

Kjeld Møller Pedersen

Sundhedspolitik

Beslutningsgrundlag, beslutningstagen og beslutninger i sundhedsvesenet. 718 s, tab, ill. Odense M: Syddansk Universitetsforlag, 2005.

Pris DKK 348

ISBN 87-7838-979-8

Professor Kjeld Møller Pedersen ved Syddansk Universitet i Odense er en av nestorene innen nordisk helsepolitisk og helseøkonomisk forskning og undervisning. Han har i tillegg bred faglig-administrativ bak-

grunn, både som medlem av den danske Sygehuskommisjonen, som medlem i den danske regjeringens Rådgivende Utvalg for Sundhedsvesenet og som direktør for Sundhedssektoren i Vejle Amt. Om ikke dette skulle være nok – han har på et tidspunkt i karrieren også vært direktør i Lego – de med byggeklossene (!).

Møller Pedersen vendte tilbake til universitet i 1999 og har i perioden som har gått forfattet et bredt utvalg av artikler om helsepolitiske emner. Om lag 25 av disse er nå samlet mellom to permer. Boken spenner vidt. Den begynner med samfunnsvitenskapelige teorier og grunnlagsproblemer, gir illustrasjoner på ulike former for økonomiske analyser som nytte-kostnad-analyse, analyser av strukturbeslutninger og medisinsk teknologivurdering før den går over i kapitler som tar for seg ulike deler av den danske helsesektoren. Også her er boken omfattende. Den omhandler blant annet fritt sykehusvalg, tannhelsetjenesten, allmennpraksis, legemidler, kvalitet, prioriteringer og etiske spørsmål.

Helsepolitikk er ikke et klart avgrenset fag, men forfatteren gjør sitt for å rydde opp. Han gir for eksempel illustrasjoner på forskjellene mellom beskrivende, forkla- rende og normative analyser som kan være

nyttige, kanskje spesielt for akademikere fra andre fag enn de samfunnsvitenskapelige.

Av særlig relevans for norske forhold er kapittel 15 om behovet for strukturrendringer i sykehussektoren. Her diskuteres størrelsen på de danske amtene, om det fortsatt bør være folkevalgt styring av sykehussektoren, om det skal være elementer av frihet i beskatningen på amtsnivå og om primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten (fortsett) skal ligge på samme nivå. Møller Pedersen er klar i sine anbefalinger. Det er behov for strukturelle endringer, men den lokale handlingsfrihet må beholdes og allmennlegene bør ligge på samme administrative nivå som sykehusene.

De siste seks kapitlene omfatter alle spørsmål knyttet til prioriteringer. Forfatteren går gjennom danske case på feltet, leder oss gjennom de viktigste begreper, trekker paralleller til grunnleggende etiske problemstillinger og gir en bred internasjonal oversikt over hvordan prioriterings-spørsmål er håndtert.

Boken er viktig for dem som vil ha en noe mer prinsipiell inngang til diskusjoner som også føres i vårt land. Den vil i tillegg på en god måte fungere som tillegg til en tradisjonell lærebok i undervisningssammenheng.

Terje P. Hagen

Institutt for helseledelse og helseøkonomi
Universitetet i Oslo

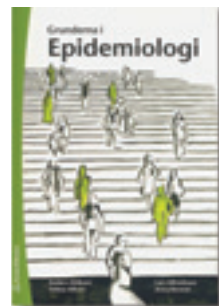
Innføring i epidemiologi

Anders Ahlbom, Lars Alfredsson,
Tobias Alfvén et al.

Grunderna i epidemiologi

3. utg. 134 s, tab, ill.

Lund: Studentlitteratur, 2006. Pris SEK 171
ISBN 91-44037-12-0

Dette er en innføringsbok i epidemiologiske begreper, metoder og studiedesign. Den ble utgitt for første gang i 1981 av Anders Ahlbom og Staffan Norell, og foreligger nå på svensk i en oppdatert 3. utgave og

med endret forfatterliste etter Staffan Norells død.

Ifølge forordet er målgruppen personer uten særlige forkunnskaper i medisin og statistikk – først og fremst studenter i grunnutdanning innenfor medisin, helsefag og samfunnsvitenskap.

Boken er inndelt i 11 kapitler fordelt på 134 sider. Innledningskapitlet presenterer eksempler på hvordan epidemiologisk forskning og kunnskap anvendes på en rekke ulike akutte og kroniske sykdoms-